

РОЗДІЛ 1

ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА; ІСТОРІЯ ПОЛІТИЧНИХ І ПРАВОВИХ УЧЕНЬ

УДК 340.116:316.42

DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-9/1>

СВІТОВІ ЗАГРОЗИ ГЛОБАЛЬНОГО ХАРАКТЕРУ І ЇХ ВПЛИВ НА ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ

GLOBAL THREATS AND THEIR IMPACT ON LEGAL REGULATION

**Беліченко О.В., доктор філософії за спец. 081 Право,
асистент кафедри теорії права та конституціоналізму**

Інститут права, психології та інноваційної освіти Національного університету «Львівська політехніка»

У статті проводиться дослідження проблем правової глобалізації. Основну увагу зосереджено на аналізі впливу світових загроз глобального характеру на сучасне правове регулювання.

Констатовано, що глобальні досягнення зачіпають фундаментальні основи національного права, значення цього впливу є невизначеним, можуть мати позитивний або негативний вплив. В умовах глобалізації цілком очевидно, що відбувається вирівнювання, а іноді й повне усунення традиційних національних і глобальних цінностей, що може призвести до спрощення національних цінностей, зникнення самотності.

Автором доведено, що існує ціла низка загрозливих обставин у різних сферах, що спричиняють невизначений вектор розвитку правового регулювання суспільних відносин. В межах цього наукового дослідження зосереджено на трьох основних загрозах: ідентично-культурній, економічній та екологічній.

Мотивовано, що первинний виклик глобального характеру – це виклик національній ідентичності, оскільки саме стійкість національно-ментальної основи, ордологічних цінностей визначає вплив зовнішніх, глобальних чинників на суспільне життя окремого регіону. В подальшому національні інтереси є перманентними в стратегії економічного та екологічного механізму соціальної реальності.

Описані два протилежні підходи щодо узгодженості глобальних правових стандартів та національної правової ідеї: «сліпа» імплементація та «національний колективний нарцисизм».

Доведено, що криза національної ідентичності, економічного та екологічного характеру актуалізують належне правове національне регулювання проблемних аспектів. Виваженість у підходах тут становить основу національної правової політики, оскільки надання переваги глобальним ціннісним підходам, чи навпаки ідеалізації національно-етнічної правової культури зумовлює девальвацію і прогалини в правовому регулюванні.

Ключові слова: правова глобалізація, глобальна криза, економічна глобалізація, екологічні загрози, національно-правова ідентичність.

The article examines the problems of legal globalization. The main attention is focused on the analysis of the impact of global threats on modern legal regulation.

It was established that global achievements affect the fundamental foundations of national law, the significance of this influence is uncertain, and may have a positive or negative impact. In the conditions of globalization, it is quite obvious that there is an equalization, and sometimes the complete elimination of traditional national and global values, which can lead to the simplification of national values, the disappearance of identity.

The author stated that there is a whole series of threatening circumstances in various spheres, which cause an uncertain vector of development of legal regulation of social relations. Within the framework of this scientific study, the focus is on three main threats: identity-cultural, economic and ecological.

It is motivated that the primary challenge of a global nature is a challenge to national identity, since it is the stability of the national-mental base, ordological values that determines the influence of external, global factors on the social life of a particular region. In the future, national interests are permanent in the strategy of the economic and ecological mechanism of social reality.

Two opposite approaches to the coherence of global legal standards and the national legal idea are described: «blind» implementation and «national collective narcissism».

It has been proven that the crisis of national identity, economic and environmental nature actualizes proper legal national regulation of problematic aspects. Balanced approaches here form the basis of national legal policy, since giving preference to global value approaches, or vice versa, idealization of national-ethnic legal culture leads to devaluation and gaps in legal regulation.

Key words: legal globalization, global crisis, economic globalization, environmental threats, national-legal identity.

Постановка проблеми. Глобалізація змінює правову систему, міжнародне та національне правове регулювання. Правову глобалізацію можна визначити як процес формування нової, глобальної системи правових норм, які організують і забезпечують глобальну міждержавну взаємодію в різних сферах сучасного суспільства, в якому міжнародне право, національне право і норми міжнародних транснаціональних компаній перебувають у єдиному взаємозв'язку.

Всезагальність глобальних відносин вказує на універсальність природи цього явища, зокрема охоплює не лише світову економіку, фінанси та сільське господарство, торгівлю, а інші сфери суспільних відносин, включаючи право. Формування універсальної культури правового

регулювання залежить від того, наскільки держава інтегрована в міжнародну економіко-політичну систему, проте незаперечний є факт, що на всі держави, більшою чи меншою мірою, впливають глобалізаційні загрози та виклики.

Глобалізація як сучасне явище трансформує реальність, змінює право та впливає на всі сутнісні компоненти у тому числі на національну правову політику. В умовах глобалізації внаслідок універсалізації та певної локалізації правових процесів виникає «глобальна» правова система, в якій міжнародне право та національні правові системи стають багаторівневими «галузями» та «інститутами», а вся суспільна система людської цивілізації стає об'єктом регулювання [1]. Разом з появою глобального права виникають і загрози глобального характеру, що зумовлюють

потребу правового регулювання на новітні правовідносини. Тому вагомо визначити основні глобальні загрози та проаналізувати яким чином право реагує на них на міжнародному та національному рівнях.

Стан дослідження. Проблеми правової глобалістики неодноразово ставали предметом уваги як теоретиків, конституціоналістів, так і філософів права, зокрема Т. Гарасіміва, І. Жаровської, Ю. Бисаги, С. Сливки, В. Ковальчука, Н. Онішинко, М. Щирби та інших. В контексті іноземних досліджень проблематиці правової соціалізації присвячували праці М. Taslimi, Kh. Norouzi, M. Hakemi, Brito Bastos F., Cichocka A., Sengupta N., Cislak A., Gronfeldt B. та інші.

Правові дослідження протягом тривалого часу були в дефіциті відповідної методології та методів проведення досліджень. Питання трансформації синергетичного інструментарію правової глобалізації ще не піднімалося на рівні доктрини права. Тільки останнім часом питання синергетичних загроз стала об'єктом наукового дослідження, тому потребує глибинного аналізу.

Метою статті є аналіз впливу світових загроз глобального характеру на сучасне правове регулювання.

Виклад основних положень. Представники економічної, політичної та правової науки часто ідеалізують роль і значення глобалізації, лише з нею пов'язують успішний розвиток сучасного світу. «Відтепер все, що відбувається на нашій планеті, від локальних до світових подій, всі винаходи, перемоги і катастрофи стосуються всього світу. Ключову роль в цій тенденції відіграє процес зближення міжнародного і національного права, розширення процесу входження загальнонавизнаних принципів і норм міжнародного права у внутрішнє право держав. Міжнародні стандарти в будь якій сфері людського життя визнаються еталонами для держав, що декларують демократичні цінності та принцип верховенства права. Останнє, своєю чергою, є єдиним шляхом уникнення міжнародної ізоляції та життєсправності держави» [2]. Від рівня інтеграції держави і права у світову глобальну парадигму залежить, на їх думку, успішність і добробут народів, націй, держави і громадян.

Проте, така ідеалізація глобалізаційних процесів є далека від реального стану справ. Існує ціла низка загрозливих обставин у різних сферах, що спричиняють невизначений вектор розвитку планети Земля.

В межах цього наукового дослідження зосередимося на трьох, на нашу думку основних загрозах: ідентично-культурній, економічній та екологічній.

Перший і основний виклик глобального характеру – це виклик національної ідентичності. На нашу думку, саме його слід вважати первинним, оскільки саме стійкість національно-ментальної основи, ордологічних цінностей визначає вплив зовнішніх, глобальних чинників на суспільне життя окремого регіону. В подальшому національні інтереси є перманентними в стратегії економічного та екологічного механізму соціальної реальності.

Глобальні досягнення зачіпають фундаментальні основи національного права. Ці ефекти можуть мати позитивний або негативний вплив. В умовах глобалізації цілком очевидно, що відбувається вирівнювання, а іноді й повне усунення традиційних національних і глобальних цінностей, що може призвести до спрощення (можливо, зникнення) національних цінностей, без яких ідентичність націй і народів неможливо, оскільки їхня культура та самобутність зникають. Тому, незважаючи на притаманну прогресивність глобалізації, позитивні властивості ряду її законномірностей і процесів, глобалізація у свідомості багатьох людей ототожнюється з негативними викликами людству, внаслідок до його здатності руйнівню впливати на основи життя великих і малих народів і національностей, на їх національно-культурну ідентичність.

Глобальні зміни в правовому культурному житті світової спільноти та різних народів вперше чітко проявляється у ставленні до національна правової традиції та ідеології в контексті

узгодження її з принципами демократичної загальнонародської культури. «Сліпа» імплементація в національну правову систему визначених стандартів загальнонародського правового культурного середовища вказує, що основним її критерієм є односторонність деяких поглядів на рівень цілісність механізму правового регулювання. Попередньо описаний процес демонструє крайню радикалізацію глобалізації права.

Однак процес глобалізації може породити й інший вектор, протилежну радикалізацію, яка в науково-експертному колі описано як «національний колективний нарцисизм». До нього відносять віру в те, що соціальна група є винятковою і має право на особливе ставлення, але недостатньо цінується іншими. Національний нарцисизм виходить за рамки націоналістичного переконання, що чиясь нація є вищою, бо включає й ідею того, що цю перевагу мають визнавати та поважати інші. Люди з високим рівнем національного нарцисизму бачать ворогів як усередині, так і за межами своєї нації: вони виявляють вищий рівень упередженості та міжгрупової ворожості; частіше підтримують і поширюють теорії змови; а також підтримують антинауку; антиекологічну політику. Загалом національний нарцисизм пов'язує із нижчою повагою до глобальних демократичних принципів, нижчою соціальною згуртованістю та наданням пріоритету репутації групи над добробутом громадян [3].

Отже, не можна допустити нівелювання національної правової ідеї та культурно-правових цінностей народу в сучасній правовій системі, разом з тим не можна допустити радикальних проявів національно-правового «нарцисизму». Навпаки, розвиток демократичної загальнонародської культури відбувається через збереження і розвиток характерних рис національної правової культури, свідомості і мислення, врахування соціально-політичного способу життя, мрій надії тощо. Це не суперечить інтеграції національних культур та повинен бути забезпечений шляхом використання зваженого юридичного підходу в правотворчій та правореалізаційній практиці.

Економічні глобальні виклики є наступною загрозою, яку слід розглянути в межах наукового дослідження. Світова економіка досить динамічна і постійно зазнає значних змін. Ці комплексні перетворення називають глобалізацією економіки, сутність якої проявляється в значному посиленні взаємодії чотирьох економічних агентів та засобів: індивідів, галузей промисловості, інвестицій та інформації. Кожен з цих показників грає важливу роль у розвитку глобалізації економіки. Основними ознаками, що визначають сутність глобалізації економіки науковці визначають наступне: взаємопроникнення національних економік і зміцнення їх взаємозалежності; інтернаціоналізація світового господарства, що відбувається під переважним впливом поглиблення міжнародного поділу праці; зниження здатності окремих національних держав до формування незалежної економічної політики; збільшення масштабів обміну та їх інтенсифікація; виділення єдиного комплексу ланок і формування нової конфігурації світового господарства; стандартизація світової економіки за цінностями, принципами функціонування, що відбувається під впливом торгівлі, руху робочої сили, обміну капіталом тощо [4].

Сутність глобалізації економіки можна розуміти як трансформацію економічної моделі що заснована на знаннях та інформації. Глобалізація – це «свято для сильних держав, що формує сприятливі умови для економіки інших держав, процвітання транснаціональних корпорацій, економіка яких пригнічує економіку інших держав, особливо слабких, роблячи їх ще слабшими і більш залежні» [5, с. 175]. Нерівність між державами та регіонами в умовах глобальної економіки тільки зростає.

Економічна глобалізація має великий вплив на правову систему, оскільки глобалізація вимагає глобалізації права. Глобалізація права ґрунтується не лише

на міжнародних угодах між державами, а й на розумінні правових і культурних традицій між Заходом і Сходом. Однак роль права в економічному розвитку потребує посиленої уваги у межах національного права. Це зумовлено наступними чинниками: по-перше, ефект глобалізації спричинив нехтування суверенітетом держави, ослаблення сили держави разом із підкоренням держави міжнародним інституціям, таким як СОТ з ідеєю вільної ринкової економіки, що змушує держави на первинний порядок денного ставити захист економічних інтересів громадян, захист природних ресурсів від надмірного споживання; по-друге, зусилля, які можна зробити в контексті розвитку національної правової системи, а саме регулювання господарського права, повинні приділяти увагу правовим інтересам різних суміжних секторів у збалансованому методі управління суспільними процесами.

Пандемічна криза яскраво продемонструвала виклики економічного характеру, що існують в глобальному світі. Про це на міжнародному рівні заявив генеральний секретар ООН Антоніу Гутерріш у Звіті про світові інвестиції за 2020 рік, вказавши, що наслідок пандемії та застосування різноманітних обмежувальних механізмів країнами світу призвели до того, що ринок зіткнеться з багатьма проблемами та наслідками, які матимуть вплив на інвестиційні потоки. Він також зазначив, що «криза може стати каталізатором процесу структурної трансформації міжнародного виробництва цього десятиліття та можливість для підвищення стійкості, але це залежатиме від здатності використовувати переваги нового промислової революції та подолання зростаючого економічного націоналізму. Співпраця буде вирішальною; сталий розвиток залежить від глобального політичного клімату, який залишається сприятливим для транскордонних інвестицій»[6] Отож, на виклики економічного характеру кожна держава може реагувати по різному через визначену політику економічно-правового розвитку, схильності до трансформацій та можливості застосування нових технологічно-інформаційних ресурсів. Все це забезпечується через стратегію, яка визначена у правовій політиці держави, таким чином саме юридичні механізми забезпечуватимуть ту «подушку безпеки», що викликали економічно-пандемічні загрози.

Екологічна загроза створює додаткові ризики, які не можуть бути розв'язані на державному рівні. Центральне питання в сучасному праві набуває принцип збереження природної стійкості, котра полягає в тому, якою мірою природні ресурси можна використовувати без шкоди для їхньої доступності в майбутньому та здатності до самовідновлення. Рибальство, ліси, пасовища або сільськогосподарські угіддя можуть використовуватися стабільно лише за умови видобутку, що не перевищує критичного рівня. За

межами цього порогу ці системи можуть перейти до погіршеного (надмірного) стану, в якому ресурси залишаються вичерпаними та не можуть відновлюватися [7] Природні ресурси, такі як продуктивні землі, що використовуються для сільського господарства, схильні до переходу в деградований стан. У разі надмірного використання земля може знизити свою продуктивність в результаті ряду процесів, включаючи ерозію, втрату мікробного біорізноманіття або засолення ґрунту, спричинене зрошенням.

На національному рівні в такому разі необхідно застосувати належне правове регулювання захисту екологічних прав людини, охорони та захисту природних національних багатств. У всякому разі тут кожна держава окремо здатна зробити свій вибір.

Однак сучасні моделі глобального використання природних ресурсів для виробництва продуктів харчування є більш складними. Через матеріальні потоки, пов'язані з торгівлею та міжнародними інвестиціями, у сучасному глобалізованому світі людські суспільства також мають доступ до ресурсів з інших регіонів. Дійсно, близько 20–24% землі, води та їжі, які ми використовуємо, доступні через міжнародну торгівлю [8]. Таким чином, аналіз використання сільськогосподарських ресурсів на основі процесів повинен враховувати як місцеві, так і імпортовані ресурси, а також враховувати взаємозв'язок, що існує в глобальній сполученій системі торгівлі харчовими продуктами, виробництва та споживання. За таких умов глобальна система вимагає забезпечення ресурсними благами незалежно від національних інтересів, часто застосовуючи міжнародні економічні заходи впливу. Суверенітет держави у прийнятті рішень щодо правового використання ресурсів має в такому разі розмитий характер, що загрожує екологічним кризам міжнародного значення.

Проведений попередній аналіз вказує про утопічність ідеології єдиного світового глобального права. «Процес інтеграції не може мати загальносвітової спільної характеристики. Утопічно видається позиція, коли всі держави світу приймають однакову юридичну позицію. Держава повинна бути ментально, національно, юридико-політично на такому рівні, щоб сприйняти загальні настанови чи правила. У сфері прав людини глобалізація може бути єдиною для правових явищ у певній сфері, групі відносно, в окремому інституті чи проявлятися інтеграція може навіть в окремій нормі права» [9, с.380].

Висновок. Кризи національної ідентичності, економічного та екологічного характеру актуалізують належне правове національне регулювання проблемних аспектів. Виваженість у підходах тут становить основу національної правової політики, оскільки надання переваги глобальним ціннісним підходам, чи навпаки ідеалізації національно-етнічної правової культури зумовлює девальвацію і прогалини в правовому регулюванні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Tatsiy V. Y., Danilyan O. The impact of globalization processes on the legal sphere. *Amazonia Investiga*, 2019. Vol. 8(22). P. 580-586.
2. Mali M. Globalization and human right challenges and opportunities *Journal of critical reviews* vol 2020. V. 7, Is. 6. P. 2365-2371
3. Cichocka A., Sengupta N., Cislak A., Gronfeldt B. Globalization Is Associated With Lower Levels of National Narcissism: Evidence From 56 Countries *Social Psychological and Personality Science* OnlineFirst. 2022. <https://doi.org/10.1177/19485506221103326>
4. Жадан О. В. Феномен глобалізації як соціально-економічна проблема. *Державне будівництво*. 2012. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2012_1_30
5. Naoumova S. Empirical Characteristics of the Discriminating and Anti-Discrimination Legal Consciousness of Bulgarians. Warszawa: Fuszary Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, 2022. P. 173- 190
6. Guterres A. International Production Beyond the Pandemic. World Investment Report. UNCTAD. 2020. URL: <https://worldinvestmentreport.unctad.org/>
7. Runyan C., D'Odorico P. Global Deforestation. Cambridge Univ. Press, 2016.
8. Dalin C., Wada Y., Kastner T., Puma M. J. Groundwater depletion embedded in international food trade. *Nature* 2017. V. 543. P. 700–704.
9. Щирба М. Ю. Ознаки трансформації прав людини в умовах глобалізації суспільства *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія : *Юридичні науки*. 2016. № 837. С. 378-382.